OILA-MAKTAB HAMKORLIGIDA BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARINING IJTIMOIY MAS’ULIYATINI RIVOJLANTIRISHGA YO‘NALTIRILGAN RAQAMLI KONTENTLARNI TAKOMILLASHTIRISH

Amirova Maxfirat Muzaffar qizi
Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti
https://doi.org/10.5281/zenodo.23510915

Annotatsiya. *Maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijtimoiy mas’uliyatni shakllantirishda oila va maktab hamkorligiga tayangan raqamli kontentlarning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Raqamli hikoyalar, vaziyatli topshiriqlar, qisqa videolar va ota-onalar bilan birgalikda bajariladigan interaktiv faoliyatlar bolalarda mas’uliyat, o‘zaro hurmat, hamdardlik va jamoaga daxldorlik tuyg‘ularini rivojlantirish vositasi sifatida ko‘rib chiqiladi. Kontentni ishlab chiqishda milliy-madaniy qadriyatlarni yosh xususiyatlariga mos talqin qilish, bolalar xavfsizligi, inklyuzivlik va ota-onalar bilan muntazam qayta aloqa tamoyillariga e’tibor qaratiladi. Maqolada raqamli materiallarni tanlash, qo‘llash va natijalarini baholash bo‘yicha amaliy tavsiyalar taklif etiladi.*

Kalit so‘zlar: *oila-maktab hamkorligi, boshlang‘ich ta’lim, ijtimoiy mas’uliyat, raqamli kontent, milliy-madaniy qadriyatlar, ota-onalar ishtiroki, raqamli fuqarolik.*

Аннотация. *В статье рассматриваются педагогические возможности цифрового контента, направленного на развитие социальной ответственности младших школьников в условиях сотрудничества семьи и школы. Цифровые истории, ситуационные задания, короткие видеоматериалы и интерактивные задания для совместного выполнения детьми и родителями анализируются как средства формирования ответственности, взаимного уважения, эмпатии и чувства принадлежности к коллективу. Особое внимание уделяется возрастной уместности национально-культурных ценностей, безопасности детей, инклюзивности и регулярной обратной связи с родителями. Предлагаются практические рекомендации по отбору, использованию и оценке образовательного цифрового контента.*

Ключевые слова: *сотрудничество семьи и школы, начальное образование, социальная ответственность, цифровой контент, национально-культурные ценности, участие родителей, цифровое гражданство.*

Abstract. *This article examines the educational potential of digital content designed to develop social responsibility among primary school pupils through family–school partnership. Digital stories, scenario-based tasks, short videos, and interactive activities completed by children together with their parents are considered as tools for fostering responsibility, mutual respect, empathy, and a sense of belonging. Particular attention is given to presenting national and cultural values in age-appropriate ways, child safety, inclusion, and regular communication with parents. The article offers practical recommendations for selecting, using, and evaluating educational digital content.*

Keywords: *family–school partnership, primary education, social responsibility, digital content, national and cultural values, parental involvement, digital citizenship.*

Kirish. Boshlang‘ich ta’lim davrida bola o‘z xatti-harakatining boshqalarga ta’sirini anglashni, umumiy qoidalarga rioya qilishni va jamoa manfaatini hisobga olishni o‘rganadi. Bu ko‘nikmalar faqat sinfdagi tushuntirishlar bilan emas, balki kundalik hayotdagi namuna, muloqot va amaliy vaziyatlar orqali mustahkamlanadi.

Shu sababli oila va maktabning tarbiyaviy maqsadlari bir-birini to‘ldirishi muhim. Raqamli vositalar esa ushbu hamkorlikni davomli, ko‘rgazmali va bolaga tushunarli shaklda tashkil etishga yordam berishi mumkin.

Biroq raqamli kontentning mavjudligi o‘z-o‘zidan tarbiyaviy natijani kafolatlamaydi. Uning mazmuni, bolaning yoshiga mosligi, vazifalarning faol ishtirokni rag‘batlantirishi va kattalar bilan muhokama qilish imkoniyati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shuning uchun kontentni faqat axborot yetkazuvchi material sifatida emas, balki o‘quvchini fikrlashga, tanlov qilishga va o‘z tanlovi oqibatini anglashga undaydigan pedagogik muhit sifatida loyihalash zarur.

Raqamli kontent va ijtimoiy mas’uliyatning pedagogik bog‘liqligi

Ijtimoiy mas’uliyatni boshlang‘ich sinf o‘quvchisida shakllantirish, avvalo, oddiy va kuzatish mumkin bo‘lgan xatti-harakatlardan boshlanadi: va’dasida turish, sinf jihozlarini asrash, tengdoshiga yordam berish, navbatga rioya qilish, umumiy ishda o‘z vazifasini bajarish va xato qilganda uni tan olish. Raqamli hikoya yoki qisqa animatsiya shu kabi vaziyatlarni xavfsiz tarzda ko‘rsatib, o‘quvchiga turli qarorlarning oqibatlarini solishtirish imkonini beradi.

Masalan, interaktiv hikoyada qahramon sinfdoshining tushirib yuborgan buyumlarini ko‘rib qoladi. O‘quvchidan qahramon qanday yo‘l tutishi mumkinligi, har bir tanlov kimga qanday ta’sir qilishi va qaysi qaror mas’uliyatli ekanini izohlash so‘raladi. Muhimi, topshiriq bitta javobni yodlatish bilan cheklanmaydi; bola o‘z fikrini asoslaydi, boshqalarning nuqtayi nazarini tinglaydi va tanlovining oqibatini muhokama qiladi. Shu tariqa raqamli material axloqiy mulohaza yuritish uchun vositaga aylanadi.

Milliy-madaniy qadriyatlarni kontentga singdirish

Milliy-madaniy qadriyatlar raqamli kontentda faqat bayramlar yoki tarixiy ma’lumotlar tasviri bilan cheklanmasligi lozim. Mehmondo‘stlik, kattalarga hurmat, kichiklarga g‘amxo‘rlik, qo‘ni-qo‘shniga ko‘mak, halollik va jamoa oldidagi burch kabi tushunchalar bolalarning kundalik tajribasiga bog‘langan vaziyatlar orqali ochib berilishi maqsadga muvofiq. Bunda qadriyatlar quruq nasihat tarzida emas, qahramonning qarori, suhbat, hamkorlikdagi topshiriq va muammoli vaziyatlar orqali yoritiladi.

Kontentni yaratishda milliy qadriyatlar umuminsoniy tamoyillar — inson qadr-qimmati, tenglik, mehr-oqibat va boshqalarning fikriga hurmat bilan uyg‘un talqin qilinishi kerak. Shuningdek, turli oilalarning sharoiti va tajribasi turlicha ekanini hisobga olish, hech bir bolani oilaviy imkoniyatlari sababli chetda qoldirmaslik zarur. Raqamli topshiriqning muqobil, internet talab qilmaydigan shakli ham bo‘lishi hamkorlik imkoniyatlarini kengaytiradi.

Oila-maktab hamkorligini tashkil etish mexanizmlari

Raqamli kontentning samarasi oila va maktab o‘rtasidagi aniq kelishuvlarga bog‘liq. Birinchidan, o‘qituvchi haftalik tarbiyaviy maqsadni belgilab, unga mos

qisqa materialni tavsiya qilishi mumkin. Ikkinchidan, ota-ona bola bilan materialni ko‘rib yoki o‘qib, ochiq savollar asosida suhbatlashadi: «Qahramonning o‘rnida bo‘lsang, nima qilarding?», «Bu qaror boshqalarga qanday ta’sir qiladi?» Uchinchidan, bola oilada yoki sinfda bajarilgan kichik amaliy vazifa haqida fikr bildiradi. To‘rtinchidan, o‘qituvchi ota-onalardan qisqa qayta aloqa olib, keyingi materiallarni ehtiyojga qarab moslashtiradi.

Hamkorlikni baholashda faqat videoni ko‘rishlar soni yoki platformaga kirish ko‘rsatkichlari bilan cheklanib qolmaslik kerak. Buning o‘rniga, o‘quvchining guruh ishida ishtiroki, topshiriqni oxiriga yetkazishi, boshqalarga yordam berishi, o‘z xatti-harakatini izohlashi va mas’uliyatli qarorlarni tanlashi kabi kuzatiladigan belgilar hisobga olinishi mumkin. Bunday kuzatuvlar jazolash yoki bolalarni o‘zaro taqqoslash uchun emas, tarbiyaviy yondashuvni yaxshilash uchun xizmat qilishi lozim.

Kontent sifatiga qo‘yiladigan talablar

Raqamli materiallar qisqa, tushunarli, yoshga mos va faol ishtirokni rag‘batlantiradigan bo‘lishi zarur. Ularda aniq tarbiyaviy maqsad, hayotiy vaziyat, fikrlashga undovchi savollar va oilada yoki maktabda bajarish mumkin bo‘lgan amaliy topshiriq bo‘lishi tavsiya etiladi. Shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, reklama va nomaqbul havolalardan xoli muhit, subtitr yoki matnli muqobil kabi qulayliklar ham kontent sifatining muhim mezonlaridir.

Xalqaro yondashuvlarda raqamli fuqarolik mas’uliyatli xulq, tanqidiy fikrlash va boshqalarga hurmat bilan bog‘lanadi. OECD materiallarida maktab, oila va hamjamiyat hamkorligi bolalarning raqamli farovonligi hamda ta’limini qo‘llab-quvvatlash omili sifatida ko‘rsatiladi. UNESCO esa o‘quvchilarning huquq va mas’uliyatni anglashiga yordam beruvchi ta’limiy resurslar va faol pedagogik usullarning ahamiyatini ta’kidlaydi. Ushbu yondashuvlarni milliy ta’lim sharoitiga moslashtirishda xalqaro g‘oyalarni aynan ko‘chirish эмас, balki mahalliy tarbiyaviy tajriba bilan uyg‘unlashtirish muhim.

Xulosa. Oila-maktab hamkorligida ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantirishga yo‘naltirilgan raqamli kontent oddiy elektron material emas, balki bola, ota-ona va pedagogni yagona tarbiyaviy maqsad atrofida birlashtiruvchi vosita bo‘lishi mumkin. Buning uchun kontent hayotiy vaziyatlarga asoslanishi, milliy-madaniy qadriyatlarni bolaga yaqin misollar orqali ochib berishi va mustaqil fikrlashni rag‘batlantirishi zarur. Amaliy jihatdan haftalik raqamli hikoyalar, oilaviy muhokama savollari, kichik ijtimoiy vazifalar va muntazam qayta aloqa tizimini sinab ko‘rish mumkin. Keyingi tadqiqotlarda ushbu yondashuvning samaradorligini kuzatuv, ota-onalar fikri va o‘quvchilar faoliyatidagi o‘zgarishlar asosida empirik tekshirish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. OECD. School Partnerships Addressing Child Well-being and Digital Technology. OECD Education Policy Perspectives, No. 114. Paris: OECD Publishing, 2025. https://doi.org/10.1787/3c946a99-en
2. OECD. Empowering an Active and Ethical (Digital) Generation. In: Educating 21st Century Children. Paris: OECD Publishing, 2019. https://www.oecd.org/en/publications/educating-21st-century-children_b7f33425-en.html
3. UNESCO. Global Citizenship Education: A Handbook for Parents, Community and Learners in Asia-Pacific. UNESCO Bangkok, 2023. https://www.unesco.org/en/articles/global-citizenship-education-handbook-parents-community-and-learners-asia-pacific
4. Council of Europe. Digital Citizenship Education Handbook. Strasbourg: Council of Europe, 2019.
5. Tadlaoui-Brahmi A., Çuko K., Alvarez L. Digital citizenship in primary education: A systematic literature review describing how it is implemented. Social Sciences & Humanities Open. 2022; 6(1): 100348. https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2022.100348
6. O‘zbekiston Respublikasi. Ta’lim to‘g‘risida: O‘RQ-637-son Qonun. 2020-yil 23-sentabr.